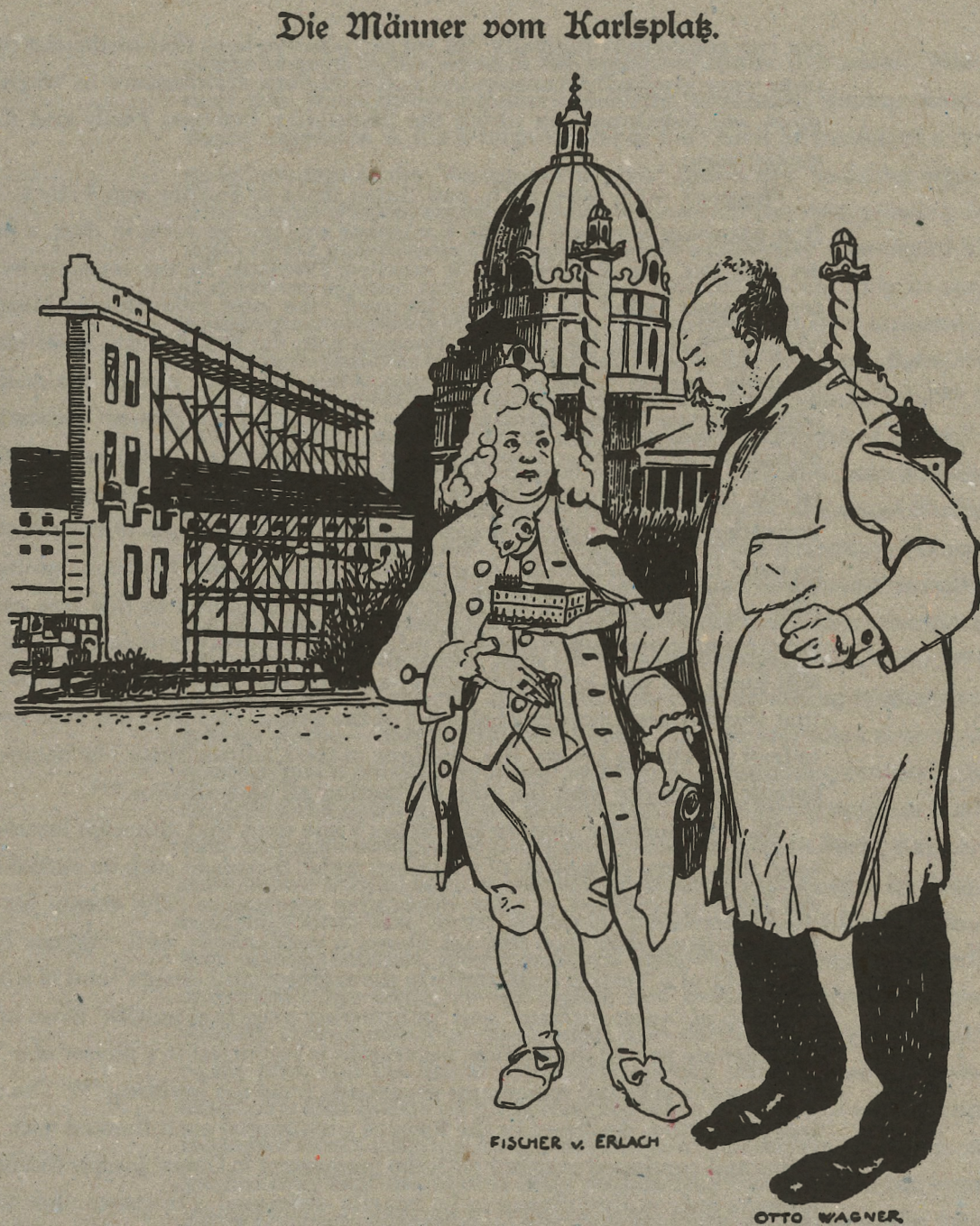

Ups & Downs Reception Histories in Architecture

Fischer von Erlach: „Trösten Sie sich, mein lieber Wagner, ich habe die Karlskirche erbaut und das Wiener Stadtbild zu meiner Zeit auch so verschandelt wie Sie. In hundert Jahren gefällt's den Leuten dann ausgezeichnet.“

Fischer von Erlach: 'Cheer up, my dear Wagner, I built the Karlskirche, and in my time I ruined the image of the city of Vienna as much as you have. In a hundred years it will seem outstanding to people' / 'Kop op, beste Wagner, ik heb de Karlskirche gebouwd, en in mijn tijd heb ik het stadsbeeld van Wenen al net zozeer verpest als jij. Over honderd jaar zal het er voor de mensen prachtig uitzien.'

oase 108

1

Ups & Downs Receptiegeschiedenissen in de architectuur

Buildings last longer than anything that's said about them. The history of architecture is not only an accumulation of designs, places, projects, oeuvres and positions, but also consists of a pendulum swing between appreciation and rejection — a continuous alternation between promise and disappointment, driven by various arguments, constructed and made public along different roads. Besides traditional overviews, reviews in professional journals and criticism in periodicals, roughly since the turn of the century other media have also become increasingly important, such as newspaper magazines, social media and online discussion forums. The judgment of architecture, whether it is supposedly good or bad, is constructed by various voices, which do not necessarily listen to each other. Inside or outside the institutions of theory, criticism and history, the conversation is seldom based on eternal truths: mistakes and failures have a constructive function, and a discursive efficiency, too.

Without a doubt, architecture will always be subject to the issues and the delusions of the day, or less negatively expressed: to what societies at a certain moment in history consider desirable or reprehensible. These undulations are pointedly summarised in a cartoon published in 1910 in the Austrian newspaper *Die Zeit*. In the foreground, Otto Wagner is glumly watching a scale model of his criticised project for the Wiener Stadtmuseum, considered all too modern, next to Fischer von Erlach's Karlskirche from the first part of the nineteenth century.¹ 'Cheer up, my dear Wagner, I built the Karlskirche, and in my time I ruined the image of the city of Vienna as much as you have. In a hundred years it will seem outstanding to people.' Success and appreciation are in the end converted into

Ups & Downs

2

Gebouwen gaan langer mee dan alles wat er over hen beweerd wordt. Architectuurgeschiedenis bestaat niet alleen uit een opeenhoping van ontwerpen, plekken, projecten, oeuvres en posities, maar ook uit een slingerbeweging tussen appreciatie en afkeuring — een onophoudelijke afwisseling tussen belofte en teleurstelling, voortgedreven door uiteenlopende argumenten, die langs verschillende wegen worden geconstrueerd en publiek gemaakt. Naast de traditionele overzichtswerken, recensies in vakbladen en kritiek in tijdschriften, spelen in toenemende mate, en grofweg sinds de eeuwwisseling, ook andere media een rol, zoals weekendbijlagen van kranten, sociale media en discussiefora. Het oordeel over architectuur, over wat verondersteld goed of slecht is, wordt door uiteenlopende stemmen geconstrueerd, zonder dat die stemmen noodzakelijkerwijze veel oor hebben voor elkaar. Buiten of binnen de instituties van de theorie, de kritiek en geschiedenis, komt het gesprek in elk geval zelden tot stand op basis van eeuwige waarheden: ook vergissingen en mislukkingen hebben een constructieve functie, en een discursieve efficiëntie.

Zeker is dat architectuur altijd onderhevig zal zijn aan de waan van de dag, of minder negatief uitgedrukt: aan wat samenlevingen op een bepaald moment in de geschiedenis wenselijk of verwerpelijk achten. Die golfbeweging wordt puntig samengevat in een karikatuur, verschenen in 1910 in de Oostenrijkse krant *Die Zeit*. Op de voorgrond staat Otto Wagner sip te kijken naar een maquette van zijn bekritiseerde, al te modern geachte ontwerp voor het Wiener Stadtmuseum, vlakbij de Karlskirche van Fischer von Erlach uit de eerste helft van de achttiende eeuw.¹ 'Kop op, beste Wagner,' zo zegt Von Erlach tegen zijn collega, 'ik heb de Karlskirche gebouwd, en in mijn tijd heb ik het stadsbeeld van Wenen al net zozeer verpest als jij.

rejection and deception — and vice versa. You just have to wait for a while. The buildings themselves, at least if they aren't destroyed, remain seemingly unmoved, while the ebb and flow of architecture discourse laps against their façades.

In this issue of *OASE*, a handful of short reconstructions are collected of the often intense debates and exchanges that took place around a building, an architect or a tendency, in the past 200 years, in Europe and in the United States. When and why is a work of architecture — in retrospect — under- or overrated? How is it possible that it takes nothing but a few decades for an architect to fall out of grace, and for a building to get sentenced to demolition (or destined to preservation)? And which underlying strategies or ideologies has architecture, in that case, used (or abused)?

These pages, therefore, do not deal with architecture criticism in the strict sense. What is being depicted is how divergent visions and the vox populi colour the discourse, by means of diverse channels and media, and induce authoritative voices to change position vis à vis an architectural project. The valuable exchange between architecture criticism and other societal voices is exactly what is threatening to slip away from the contemporary debate, because topicality and breaking news tend to assume absolute proportions. Describing ups and downs is, in that sense, an attempt to nevertheless capture and assemble all those voices, which often come from outside. As Foucault wrote a long time ago: 'Within its own limits, each discipline recognises true and false propositions; but it pushes back a whole teratology of knowledge beyond its margins.'² To see which teratology (or deviation theory)

Christophe Van Gerrewey, David Peleman, Justin Agyin, Jantje Engels

3

Over honderd jaar zal het er voor de mensen prachtig uitzien.' Succes en appreciatie worden uiteindelijk omgezet in afwijzing en teleurstelling — en omgekeerd. Je moet er alleen een tijdje op wachten. De gebouwen zelf, als ze tenminste niet worden afgebroken, blijven er schijnbaar onbewogen onder, terwijl de eb en vloed van het architectuurgesprek tegen hun gevels klotsen.

In dit nummer van *OASE* wordt een handvol korte reconstructies verzameld van de vaak hevige debatten en gedachteswisselingen die rond een gebouw, een architect of een stroming zijn gevoerd, gedurende de afgelopen 200 jaar, in Europa en in de Verenigde Staten. Wanneer en waarom is een stuk architectuur (achteraf gezien) over- of onderschat? Hoe is het mogelijk dat er nauwelijks een paar decennia nodig zijn om een architect of een gebouw uit de gratie te doen vallen, en tot de sloop (of de monumentenlijst) te veroordelen? En voor welke onderliggende strategieën of ideologieën wordt de architectuur in dit geval gebruikt (of misbruikt)?

Het gaat op deze bladzijden daarom niet over architectuurkritiek in de strikte zin. Wat in beeld wordt gebracht is hoe afwijkende visies en de vox populi via diverse kanalen en media het discours kleuren, en gezaghebbende stemmen ertoe brengen een andere positie in te nemen ten aanzien van een architectuurproject. De waardevolle wisselwerking tussen architectuurkritiek en andere maatschappelijke stemmen dreigt het hedendaagse debat in toenemende mate te ontglippen, omdat de actualiteitswaarde of de waan van de dag op sommige momenten absolute proporties neigen aan nemen. Het beschrijven van ups en downs is een poging om al de stemmen die vaak van buitenaf komen, alsnog op te vangen. Zoals Foucault lang

¹ For a short history, see Peter Haiko, 'The Franz Josef-Stadtmuseum: The Attempt to Implement a Theory of Modern Architecture', in: Harry Francis Mallgrave (ed.), *Otto Wagner: Reflections on the Raiment of Modernity* (Santa Monica, CA: Getty Center for the History of Art and the Humanities, 1993), 53–83.

² Michel Foucault, 'The Order of Discourse', in: Robert Young (ed.), *Untying the Text: A Post-Structuralist Reader* (Boston, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1981 [1971]), 60.

¹ Voor een korte geschiedenis, zie: Peter Haiko, 'The Franz Josef-Stadtmuseum: The Attempt to Implement a Theory of Modern Architecture', in: Harry Francis Mallgrave (red.), *Otto Wagner: Reflections on the Raiment of Modernity* (Santa Monica, CA: Getty Center for the History of Art and the Humanities, 1993), 53–83.

unfolds within our discipline, this issue of *OASE* takes a look at the other side of the science that is called architecture criticism.

Reception history is another term that can be applied to the texts that have been collected here — in architecture, a relatively unexplored or at least implicitly exercised activity. This notion was coined in the 1970s by German literary scientist Hans Robert Jauss, as a variant to the hermeneutics of Hans-Georg Gadamer — the study of the many ways in which people interpret the world that surrounds them. Texts, Jauss argued, can only be understood with an empathic attention to ‘the changing horizon against which they have been read’.³ If there is one way in which we can approach the by definition non-existing essence of things, it is by examining how variably they have been thought, talked and written about. For buildings, that is probably true to an even greater extent: they do not have an unambiguous and definite meaning — not only can they be interpreted in many divergent ways, they are also deployed (literally and figuratively) for many other goals, and praised or criticised for conflicting reasons.

One of the few books from the discipline of architecture in which that insight has been made explicit, is *The Afterlife of Gardens* by John Dixon Hunt from 2004. What Hunt writes in the opening chapter ‘A Reception History of Landscape Architecture’ is not only valid for gardens or public parks, but also for buildings, since they are also made up of ‘materials . . . that have neither denotative basis . . . nor precise declarations of idea or emotion’. Therefore, ‘there is considerably more scope for reinvesting them with fresh meaning, for seeing them in different ways than were ever originally intended or anticipated’. The essays in this issue of *OASE*

Ups & Downs

4

geleden schreef, herkent iedere discipline binnen de eigen marges ‘ware en onware proposities, maar zij weert een hele teratologie van weten buiten haar grenzen’.² Om te zien welke teratologie of afwijkingen leer zich binnen onze discipline ontvouwt, werpt *OASE* met dit nummer een blik op ‘de buitenkant van de wetenschap’ die architectuurkritiek heet.

Receptiegeschiedenis is een andere term die op de hier verzamelde teksten van toepassing is — in de architectuur een relatief onontgonnen, of alleszins een impliciet beoefende bezigheid. De term werd in de jaren 1970 gemunt door de Duitse literatuurwetenschapper Hans Robert Jauss, als een variant op de hermeneutiek van Hans-Georg Gadamer — de studie van de vele manieren waarop mensen de wereld rondom hen interpreteren. Teksten, zo schreef Jauss, kunnen enkel begrepen worden met nadrukkelijke aandacht voor de ‘veranderlijke horizon waartegen ze gelezen zijn’.³ Als er één manier is waarop we het per definitie onbestaande wezen der dingen kunnen benaderen, dan is het door na te gaan hoe er in de loop der tijd veranderlijk over is nagedacht, gepraat en geschreven. Voor gebouwen geldt dat waarschijnlijk in nog sterkere mate: ze hebben geen eenduidige en vaststaande betekenis — niet alleen kunnen ze op heel uiteenlopende manieren worden geïnterpreteerd, ze worden door de geschiedenis heen ook voor andere doelen ingezet (letterlijk en figuurlijk), en om tegenstrijdige redenen geprezen of bekritiseerd.

Een van de weinige boeken uit het architectuurveld waarin dat besef expliciet is gemaakt, is *The Afterlife of Gardens* van John Dixon Hunt uit 2004. Wat Hunt schrijft in de inleiding ‘A Reception History of Landscape Architecture’ gaat echter niet alleen op voor tuinen of publieke parken, maar ook voor gebouwen. Ook zij zijn immers

do study how, to cite Hunt one last time, architecture ‘may be experienced’, and do ‘explore the *longue durée* of reception rather than the often more brief moment of design or inception’.⁴

The chronological order of this issue can thus be immediately put into perspective: the history of a building does not end with its completion, and goes on long after it has disappeared. From the first half of the nineteenth century until, let’s say, yesterday, these texts explore the most lasting function of architecture: get people to write and talk, keep the collective conversation going, and hand over to society large-scale objects, spaces and environments that can be appropriated, to express what is important, what should be kept, and what is susceptible to change.

In the fragmented and often polarised world in which we live today, and in which every second, and mostly online, countless texts are being produced, architecture does not escape confusion of tongues and misunderstandings. In this issue of *OASE*, a building, a style or an oeuvre is made understandable 13 times, by reconstructing how interpretations and positions have succeeded each other. In this way, the 13 texts also clarify how no single conviction, no matter how urgent it can seem in times of crisis, will never be overtaken by history.

As a postscript, a longer essay by Adrian Forty has been selected, about disappointment — that moment in the succession of ups and downs that many buildings go through, in which architecture does not appear (or no longer appears) to meet expectations. Just like the issue

Christophe Van Gerrewey, David Peleman, Justin Agyin, Jantje Engels

5

‘opgebouwd uit materialen die noch een concrete betekenis als basis hebben, noch precieze uitspraken bevatten over ideeën of emoties’. Daarom is er ‘aanzienlijk meer ruimte om hen te herinvesteren met frisse betekenissen, om hen ook op andere manieren te zien dan oorspronkelijk bedoeld of geanticipeerd werd’. De teksten in dit nummer van *OASE* bestuderen dan ook, om nogmaals Hunt te citeren, hoe architectuur ‘ervaren kan worden, en hoe de *longue durée* van de receptie te verkennen valt, eerder dan het vaak korte moment van ontwerp of aanvang’.⁴

Dat het nummer chronologisch geordend is, kan meteen gerelativeerd worden: de geschiedenis van een gebouw eindigt niet bij de oplevering, en duurt voort tot lang nadat het tegen de vlakte is gegaan. Van de eerste helft van de negentiende eeuw tot pakweg gisteren, verkennen de teksten de meest blijvende functie van architectuur: mensen aan het schrijven en spreken zetten, het maatschappelijk gesprek aan de gang houden, en een samenleving grootschalige objecten, ruimte en omgeving aanreiken die kunnen worden toegeëigend — om tot uitdrukking te brengen wat belangrijk is, wat behouden moet worden, en wat vatbaar is voor verandering.

In de vaak gepolariseerde wereld waarin we vandaag leven, waar vooral online, iedere seconde, aan de lopende band ontelbaar veel tekst wordt geproduceerd, ontsnapt ook de architectuur niet aan spraakverwarring en misverstand. In dit nummer van *OASE* wordt 13 keer helder en duidelijk, een gebouw, een stroming of een oeuvre ‘begrijpelijk’ gemaakt, door te reconstrueren hoe interpretaties en posities elkaar hebben opgevolgd. De 13 teksten maken op die manier duidelijk dat geen enkel

3
Hans Robert Jauss, *Toward an Aesthetic of Reception* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1982), 139.

4
John Dixon Hunt, *The Afterlife of Gardens* (London: Reaktion Books, 2013 [2004]), 9.

2
Michel Foucault, *De orde van het spreken* (Meppel: Boom, 1996 [1971]), 51.

3
Hans Robert Jauss, *Toward an Aesthetic of Reception* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1982), 139.

4
John Dixon Hunt, *The Afterlife of Gardens* (Londen: Reaktion Books, 2013 [2004]), 9.

in its entirety, this is a text that offers a possible answer to the question with which Forty opened his book *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture* from 2000: 'What happens when people talk about architecture?'⁵

5

Adrian Forty, *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture* (London: Thames & Hudson, 2000), 11.

Ups & Downs

6

gelijk, hoe groot of noodzakelijk het in crisistijden ook mag lijken, nooit door de geschiedenis zal worden ingehaald.

Als postscriptum werd een langer essay van Adrian Forty geselecteerd, over teleurstelling — dat moment in de opeenvolging van ups en downs die vele gebouwen doormaken, waarop architectuur niet (of niet meer) aan de verwachtingen blijkt te voldoen. Net als het nummer in het geheel gaat het om een tekst die een mogelijk antwoord biedt op de vraag waarmee Forty zijn hoofdwerk *Words and Buildings. A Vocabulary of Modern Architecture* uit 2000 opende: 'Wat gebeurt er wanneer mensen over architectuur praten?'⁵

5

Adrian Forty, *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture* (Londen: Thames & Hudson, 2000), 11.

Paul Vermeulen

Louis Roelandt's Public Architecture in the Subdivided City

oase 108

7

Publieke architectuur van Louis Roelandt in de verkavelde stad